

Wachten op de eerste meivis

De eerste herintroductie van de elft in de Rijn krijgt een vervolg. Naast het vervolgproject van dit herstelprogramma wordt er ook ingezet op twee kweekpopulaties. Dit omdat het laatste elftbolwerk van Europa op zijn retour is.

Tekst Arno van 't Hoog Fotografie David Clavé, Jan Kamman en Stefan Staas

In de wateren voor de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden zwemt waarschijnlijk al jonge elft. Deze vissen maken deel uit van de 4,85 miljoen elftlarven die tussen 2008 en 2010 zijn uitgezet in de Rijn; onder meer in een meander bij de stad Erfelden en de benedenloop van de Sieg nabij Bonn. Nog belangrijker, want tastbaarder, is de vangst van dertien jonge elften door een Duitse visser vorig jaar september. De vissen waren bezig met hun najaarstrek naar zee en ongeveer twaalf centimeter lang – tien centimeter groter dan toen ze in juni werden uitgezet. Onderzoek aan een kleurmerk in de otolieten toonde aan dat het inderdaad uitgezette vissen waren van het EU Life Project voor de elft. Sportvisserij Nederland levert een bijdrage aan dit onderzoek. (zie ook Visionair 6, 2007).

Opgroeihabitat

“Een heel mooi resultaat, wat duidelijk bewijst dat de uitzetgebieden goede opgroeihabitat bieden”, zegt projectleider en visbioloog dr. Andreas Scharbert. “Een visser die nauw met ons samenwerkt, hij ving vorig jaar de eerste Noordzeehoutingen, heeft de elften met een aalschokker en een speciaal net gevangen. Waarom we niet eerder jonge elft hebben gezien, is niet duidelijk. Mogelijk omdat we in 2010 met een nieuwe schokker, beter materieel en wat meer in de hoofdstroom bemonsterden. Misschien maakt dat een verschil.” Ook in Nederland is in het afgelopen najaar voor het eerst op elft gemonitord. Onder meer in de Haringvliet, Merwede en Nieuwe Waterweg. Daar werd echter geen elft aangetroffen. Scharbert: “Door allerlei praktische problemen

kon de monitoring pas in november en december plaatsvinden. Toen was het al erg koud en van elft wordt vermoed dat ze bij watertemperaturen onder de tien graden het estuarium verlaten en naar zee trekken.”

Jonge elft

Het is voor het eerst in meer dan een halve eeuw dat er jonge elft in de Rijn is gevangen. Vroeger kwam de elft (*Alosa alosa*), een familielid van de haring, in grote getale voor in de Rijn. In Nederland



Elftlarven, klaar om te worden uitgezet.



Jonge elften gevangen op weg naar zee

werden ze met honderdduizenden gevangen. Ze zwommen in het voorjaar tot ver in Duitsland om te paaien, waarna de jonge vis zich in het najaar met de stroom naar zee liet voeren. Vervolgens groeiden ze in drie tot vijf jaar op in de riviermonding en wateren onder de kust. Door overbevissing en watervervuiling stortte de visserij rond 1920 in. Toch werden er tot 1963 jaarlijks nog meerdere elften gevangen. Daarna verdween de elft. Het EU Life Project dat op herintroductie is gericht haalt jonge elft uit Frankrijk. De grootste overgebleven populatie elft zit namelijk in het stroomgebied van de Gironde-Garonne-Dordogne. Daar worden in het voorjaar enkele tientallen elften gevangen en geïnjecteerd met hormonen. Een paar dagen later paaien de vissen in bassins en groeien de larven op tot ze zes à twaalf millimeter lang zijn. Vervolgens gaan de larven op transport naar Duitsland om te worden uitgezet.

Life + project

Het aantal larven dat wordt uitgezet neemt toe. “De kweekprocedure is inmiddels een stuk efficiënter geworden en het aantal eitjes dat uitkomt is verdubbeld”, zegt Scharbert. De kweekprocedure zal tussen 2011 en 2015 ieder voorjaar worden herhaald, want inmiddels is 1,6 miljoen euro beschikbaar gekomen voor een zogenaamd Life + project. “Het doel is om ieder jaar twee miljoen elftlarven uit Frankrijk uit te zetten – zelf gebruiken we ongeveer één op de 150 terugkerende vissen voor de kweek – maar of dat lukt hangt ook af van de paaitrek in dat gebied. De elft populatie in het Girondegebied is sinds 2005 sterk afgenomen. Het is dus de vraag of er genoeg paairijpe exemplaren kunnen worden gevangen.”

Het aantal waargenomen optrekkende elften bij de vislift van de eerste dam in de Garonne was in 2007 gedaald tot slechts 2850 stuks; een fractie van de paaitrek van meer dan 100.000 exemplaren halverwege de jaren negentig. Scharbert: “De gedachte was altijd dat de elft populatie in het Girondegebied zeer robuust was en nooit kon

verdwijnen. Totdat er drie jaar geleden een vangstverbod voor sport- en beroepsvissers in werd gesteld, werden dan ook vrij veel elften weggevangen.”

Het vervolgproject van de herintroductie van elft in de Rijn zal dan ook veel aandacht besteden aan de elft populatie van de Gironde-Garonne-Dordogne. Zo zal er onderzoek plaatsvinden naar de achteruitgang, knelpunten in de vis migratie, opgroeigebieden en het habitatgebruik in de rivier. Scharbert: “We gaan bijvoorbeeld vissen van zenders voorzien, maar ook onderzoek doen naar mortaliteit van jonge elft in de rivier. Daarnaast gaan we kijken bij vistrappen in Amerikaanse elftrivieren om te zien of er verbeteringen mogelijk zijn.”

Opgroeien in gevangenschap

Om de afhankelijkheid van de Franse populatie te reduceren, worden ook andere mogelijke oplossingen bedacht. Een ander ambitieus project onderdeel betreft dan ook het opzetten van een ex-situ kweekpopulatie, zoals die voor de Atlantische steur en de zalm bestaan. Die kweekstocks zijn gepland voor twee locaties: in Frankrijk bij het aquarium van La Rochelle en in Duitsland in de buurt van een kerncentrale (dit laatste met het oog op het gebruik van verwarmd koelwater). “We laten dan een deel van de opgekweekte larven in gevangenschap opgroeien. Tegen het eind van het project moet dat bijna paairijpe elften opleveren.” In La Rochelle blijkt die aanpak voorsnog te werken. Daar zijn sinds 2008 elftlarven van het herintroductieproject grootgebracht. De circa 150 exemplaren zijn nu zo'n twintig centimeter groot. Elft doet er vier à vijf jaar over om volwassen te worden, dus vanaf 2013 zou er in de Rijn steeds meer optrekkende elft kunnen worden verwacht. Scharbert: “Resultaten van herintroductie van Amerikaanse elft (*Alosa sapidissima*) laten zien dat voor een terugkerende volwassen vis zo'n 250 larven moeten worden uitgezet. Tien miljoen larven leveren dan 40.000 volwassen elften op.”



Hodgman

Ook sportvissers vangen steeds minder elften.